

MODALITĂȚI LINGVISTICE ÎN ANALIZA TERMINOLOGIEI. APLICAȚII ÎN TERMINOLOGIA METEOROLOGIEI

ANDREEA-VICTORIA GRIGORE
*coala Doctoral , Facultatea de Litere
Universitatea din Bucure ti*

1. Introducere

Obiectul lucrării de față îl constituie modalitățile lingvistice utilizate în analiza terminologiei, cu referire specială la **terminologia meteorologiei (TMt)**. Venind în completarea unor cercetări anterioare, lucrarea își propune să identifice și să comenteze respectivele modalități, plasându-se în categoria analizelor terminologice „externe”, întrucât are la bază o descriere lingvistică sincronică a **TMt**.

Înainte de a începe discuția propriu-zisă, considerăm utilă precizarea unei observații privind structura lucrării noastre. Prima subdiviziune (**Considerații teoretice**) este dedicată prezentații succinte a unor aspecte de natură teoretică. În a doua secțiune (intitulată **Modalități lingvistice în analiza terminologiei meteorologiei**), vom avea în vedere acele mijloace lingvistice folosite, cu precizie, în analiza **TMt**, prin raportare la dicționare generale și specializate, dar și la selecțiuni din rubricile meteo transmise de două dintre posturile românești (TVR 1 și Pro TV). Ultima parte a acestei lucrări poartă numele de **Concluzii** și adună observațiile finale rezultate din analiza întreprinsă.

2. Considerații teoretice

Esențial pentru discutarea modalităților lingvistice în analiza terminologiei este delimitarea a două tipuri de terminologii. Astfel, terminologia „internă” (notată, în mod convențional, cu T_1) este una prescriptivă, normativă, făcută de specialiști pentru specialiști. Terminologiei „interne” îi se opune terminologia „externă” (notată cu T_2), care este descriptivă, realizată de lingviști terminologi și bazată pe descrierea lingvistică a termenilor specializați în relația dicționare – texte (Bidu-Vrănceanu 2007: 18-31; Bidu-Vrănceanu 2010: 11-30).

Metodele corespunzătoare studiului terminologiei „externe” sunt analiza paradigmatică și analiza sintagmatică. Pe de o parte, analiza paradigmatică vizează „definirea și interpretarea sensului specializat” în mod riguros, dar accesibil vorbitorului obișnuit [...]. La nivelul T_2 interpretarea sensului specializat este obiectivată prin raportarea continuă la **dicționarele generale**” (Bidu-Vrănceanu 2010: 17).

Prin urmare, analiza paradigmatică are în vedere două direcții. Prima este analiza sensului specializat existent în definiții lexicografice și terminografice, prin intermediul comparării directe a celor două tipuri de definiții. Această comparație duce la identificarea

elementelor de sens componente, relevante pentru vorbitorii obișnuiți sau, dimpotrivă, pentru specialiști.

Cea de-a doua direcție constă în analiza relațiilor semantice paradigmatic precum polisemia, sinonimia, antonimia, hiponimia sau câmpurile lexico-semantice. În ultimii ani, studiul acestor relații semantice a adus rezultate importante în cercetarea diferitelor terminologii românești (vezi, de pildă, Elena Museanu (2010), pentru terminologia economică).

Pe de altă parte, analiza sintagmatică pornește de la textele și contextele în care apare limbajul specializat. Ea este concepută ca un auxiliar al analizei paradigmatică, având „un rol preliminar sub aspectul textelor și un rol de rafinare în ce privește contextele” (Bidu-Vrănceanu 2007: 27).

În opinia Angelei Bidu-Vrănceanu, premisa interesului pentru termenii specializați din punctul de vedere al terminologiei „externe” constă în atestarea lor în texte de largă circulație, anume, în acele texte care dețin un grad de specializare inferior, mergând până la vulgarizare. Aceste texte apar în, mai ales, mass media sau limbii comune (Bidu-Vrănceanu 2010: 17).

Luând în considerare gradul de specializare a textelor, care pot varia de la cele pur științifice la cele vulgarizatoare, autoarea subliniază rolul contextului lingvistic în procesul de identificare a sensului specializat, concretizat în raportul dintre libertăți și restricții în exprimarea lui (Bidu-Vrănceanu 2010: 17). Din contextele în care apare termenul științific decurge variația conținutului conceptual și semantic. Respectiva variație prezintă o importanță deosebită nu numai pentru identificarea corectă a valorilor și pentru determinarea gradului de contextualizare / decontextualizare (variabil în funcție de terminologie), ci și pentru semnalarea „deviațiilor” semantice realizate contextual, posibile în textele adresate unui public larg (Bidu-Vrănceanu 2010: 17).

Libertățile sau preferințele contextuale avute de termeni în textele de largă circulație pot antrena modificări de ordin semantic (legate de „dinamica” sensului). De asemenea, o chestiune interesantă în analiza sintagmatică o reprezintă respectarea nucleului „dur” al fiecărui termen științific (Bidu-Vrănceanu 2010: 18).

Combinarea celor două tipuri de analize în descrierea terminologiilor înseamnă conținutul de modificare raportului dintre *terminologizare* (lexic specializat – LS) și *lexicalizare* (lexic comun – LC), cu urmări majore în privința unei terminologii dinamice (Bidu-Vrănceanu 2010: 18). Analiza mișcării termenilor specializați dinspre LS spre LC reprezintă o contribuție semnificativă adusă de terminologia „externă”. Relația dintre LS și LC duce, în majoritatea cazurilor, la evoluție semantică, datorată atât unor efecte lexico-semantice (banalizarea, determinologizarea), cât și unor procedee ale extinderii vulgarizării științifice (parafraza, metaforizarea, mijloacele lexico-semantice – sinonimia și hiponimia) (Bidu-Vrănceanu 2007: 155-177).

În continuare, Angela Bidu-Vrănceanu (2010: 19) evidențiază faptul că precizarea libertăților și a limitelor pe care le are folosirea sensului specializat și / sau a celorlalte sensuri obținute de un termen în limba comună are drept consecință realizarea unei comunicări adecvate. Admițând existența mai multor libertăți în terminologia „externă”, cercetătoarea este de părere că scopul comunicării corecte (manifestate prin decodare și codificare) rămâne fundamental și se apreciază în raport cu indicațiile dicționarelor generale, în calitatea lor de instrumente cu caracter social și accesibil (Bidu-Vrănceanu 2010: 19).

În cele ce urmează, vom identifica modalitățile lingvistice utilizate în analiza **TMt**, insistând asupra analizei sensului specializat existent în definiții lexicografice și terminografice. Ne vom raporta la lucrări lexicografice de uz general (DEX 1998 și DEXI 2007), precum și la un dicționar de specialitate (DMC 2003). Concomitent, analiza paradigmatică pe care o vom întocmi va pune accentul pe relațiile semantice apărute în **TMt**.

Prin aducerea în discuție a unor fragmente din buletinele meteo actuale, vom observa în ce măsură sursele anumiți termeni se mențin în limitele lexicului specializat, pe când alții se supun unui proces de decontextualizare și migrează dinspre limbajul științific înspre limba comună.

3. Modalități lingvistice în analiza terminologiei meteorologiei

Termenii meteorologici care constituie subiectul prezentei lucrări sunt grupați în jurul unui termen-prototip ce desemnează un concept fundamental pentru meteorologie. Este vorba despre PRECIPITAȚIE, termen care denotă o realitate extralingvistică și oricât de reperabilă chiar și de către un vorbitor neavizat. Acest lucru se datorează condițiilor sale de cuvânt uzual, des întâlnit în comunicarea de zi cu zi. Precizarea statutului său în lucrări lexicografice sau terminografice devine, a adă, una deosebită.

Întrucât acești termeni apar în mod frecvent în comunicarea curentă, un dicționar general ca *Dicționarul explicativ al limbii române* (1998) omite tratarea minuțioasă a sensului specializat. Din această cauză, lipsesc adesea componente importante ale unei definiții, cum ar fi marca diastratică sau contextele diagnostice. Termenii care alcătuiesc paradigma lexico-semantică a termenului-prototip PRECIPITAȚIE ilustrează această situație, deoarece, în cuprinsul definițiilor lor, se constată absența marcii de uzaj (*Met.*), pe care DEX (1998: X) o conține în lista sa de abrevieri:

- (1) *AVERS*, *averse*, s. f. *Ploaie torențială de scurtă durată*. – Din fr. *averse*. (DEX; subl.n.)
- (2) *HIDROMETEÓR*, *hidrometeori*, s. m. *Produs de condensare a vaporilor de apă din atmosferă [...]*. – Din fr. *hydrométéore*, germ. *Hidrometeore*. (DEX)
- (3) *LÁPOVI* s. f. *Ploaie amestecată cu ninsoare; p. ext. zăpadă apoasă*. – Din bg., scr. *lapovica*. (DEX; subl. n)
- (4) *NINSOÁRE*, *ninsori*, s. f. 1. *Faptul de a ninge; c. derea și zăpezii [...]*. – Nins + suf. -oare. (DEX)
- (5) *PLOÁIE*, *ploi*, s. f. 1. *Precipitație atmosferică sub formă de picături de apă provenite din condensarea vaporilor din atmosferă [...]*. [Pr.: *ploa-ie*] – Lat. **pluvia* (= *pluvia*). (DEX)
- (6) *PRECIPITÁIE*, *precipitații*, s. f. 1. *Precipitare*. 2. *Vapori de apă condensată care cad din atmosferă pe suprafața pământului sub formă de ploaie, ceață, brumă, zăpadă, grindină etc.* [Var.: *precipitațiune* s. f.] – Din fr. *précipitation*, lat. *precipitatio*, -onis. (DEX)

De asemenea, definițiile oferite dau seama de existența unor inadvertențe. După cum s-a precizat mai sus, termenul-pivot este PRECIPITAȚIE, ca urmare, el este hiperonimul întregii clase. În pofida acestui fapt, această utilizare este prezentă numai în definiția termenului PLOAIE (cf. (5)), pentru că, la ceilalți termeni, se preferă o largă varietate de hiperonime. Dacă în cazul lui HIDROMETEOR, se apelează la sintagma întrucâtva sinonimică PRODUS DE CONDENSARE A VAPORILOR DE APĂ (cf. (2)), definiția termenului NINSOARE este una relațională, trimițând la cuvântul său de bază, în speță, verbul *a ninge* (cf. (4)). Cu totul altfel stau lucrurile pentru termenii AVERS și LAPOVI, al cărui hiperonim este termenul PLOAIE (cf. (1) și (3)).

Referitor la modalitatea de definire a termenului AVERS, autorii DEX operează cu o restrângere de sens prin intermediul căreia poate apărea îndreptățit catalogarea sintagmei AVERS DE PLOAIE drept un pleonasm, o repetare inutilă, superflua, ce nu ar trebui tolerată în limbă (Dimitrescu 1995: 206).

Ceea ce deosebește DEXI de cel alt dicționar general este oferirea a două mrci diastratice – (*climat.*) și (*meteor.*). Aflându-se într-o alternanță evidentă, cele două mrci de uzaj preced definițiile majorității termenilor din paradigma lexico-semantică a termenului PRECIPITAȚIE:

- (7) *AVERS* s. f. (*meteor.*) Ploaie abundentă brusc și de scurtă durată [...]. *Avers de zăpadă = c dere abundent de zăpadă de scurtă durată [...].* · / pl. –e / < fr. *averse*. (DEXI)
- (8) *HIDROMETEÓR* s. m. Meteor produs prin condensarea sau înghețarea vaporilor de apă în atmosferă pe suprafața terestră. · / sil. –te-or. pl. –i / < fr. *hydrométéore*, germ. *Hidrometeore*. (DEXI)
- (9) *LÁPOVI* s. f. (*climat.*) 1. Ploaie amestecată cu ninsoare. Ext. Zăpadă apoasă. 2. (reg.) Chiciur. · / < bg., srb. *lapovica*. (DEXI)
- (10) *NINSOÁRE* s. f. 1. Faptul de a ninge; c dere a zăpezii [...]. · / pl. –ori / < nins + -oare. (DEXI)
- (11) *PLOAIE* s. f. 1. (*meteor.*) Precipitație atmosferică sub formă de picături de apă, provenite din condensarea vaporilor în atmosferă [...]. · sil. ploa-ie. pl. ploii. / lat. *pl via = pl via, -ae. (DEXI)
- (12) *PRECIPITÁȚIE* s. f. 1. (*meteor.*; mai ales la pl.; și precipitații atmosferice) Produs al condensării vaporilor de apă din atmosferă care cad pe suprafața Pământului sub formă de ploaie, burni, brum, grindină, zăpadă etc. [...]. · / (înv.) precipitațiune s. f. / < fr. *précipitation*, lat. *praecipitatio*, -onis. (DEXI)

În privința conținutului definițiilor, DEXI preia, cu mici diferențe de formulare, definițiile inventariate în DEX. De exemplu, sesizăm în DEXI cum hiperonimul firesc PRECIPITAȚIE nu are acest statut decât în definiția aceluiași termen PLOAIE (cf. (11)).

O diferență notabilă constă în modul de definire a termenului *AVERS*, întrucât DEXI corectează parțial inadvertent identificat în DEX (cf. (7)). Deși conținutul articolului de dicționar este asemănător celui din DEX, corectarea se realizează printr-o distincție sugerată de furnizarea sintagmei terminologice *AVERS DE ZĂPADĂ*, alături de definiția sa („c dere abundent de zăpadă de scurtă durată”).

Corectarea totală a unor inconsecvențe întâlnite în definirea termenilor din dicționarele de uz general are loc în paginile unei lucrări de specialitate precum *Dicționarul de meteorologie și climatologie* (DMC). Vom exemplifica acest aspect prin oferirea definițiilor date termenilor PRECIPITAȚIE și *AVERS*:

- (13) *Precipitație (precipitation; précipitation)* Totalitatea hidrometeorilor formați din particule de apă lichidă sau solidă, care cad din nori (uneori chiar și din ceață) și ating suprafața terestră. După starea de agregare a apei, ele sunt: lichide (ploaia), solide (ninsoarea) sau mixte (lapovița). După durată și intensitate sunt: precipitații de lungă durată, precipitații torențiale sau averse și burni. După geneză, sunt: precipitații convective (care cad din nori convectivi), precipitații frontale (care cad din sistemele noroase ale fronturilor calde, reci și ocluse) și precipitații orografice (care cad din norii formați prin ascensiunea forțată a aerului umed pe pantele munților). (DMC; subl. n.)
- (14) *Avers (shower; averse)* *Precipitație de scurtă durată, cu început și sfârșit brusc, care prezintă în intervalul producerii ei schimbări de intensitate foarte rapide. În general, cantitatea de apă căzută în timpul aversei este mare, deși uneori poate fi neînsemnată. Cel mai adesea, averea cade din norii Cumulonimbus (mai rar din norii Cumulus cu mare dezvoltare verticală), fiind formată din picături de apă sau fulgi de zăpadă de dimensiuni mari. După felul precipitațiilor se disting: avers de ploaie (însoțit*

frecvent de descărcări electrice și mai rar de grindină); *avers de ninsoare*; *avers de lapovi*. (DMC; subl. n.)

De menționat este faptul că, în cuprinsul articolului dedicat termenului **AVERS**, **PRECIPITAȚIE** capătă statutul firesc de hiperonim. În plus, în același articol, se diferențiază cele trei tipuri de averse, cu ajutorul sintagmelor terminologice **AVERS DE PLOAIE**, **AVERS DE NINSOARE**, **AVERS DE LAPOVI**. Prin prisma definiției indicate în DMC, sintagma **AVERS DE PLOAIE** nu este nicidecum una pleonastică, desemnând, de fapt, în limbajul meteorologilor, un anumit tip de avers (cf. (14)).

Aceste corecturi din DMC nu sunt deloc surprinzătoare, fiindcă dicționarul întrunește toate condițiile necesare pentru a fi plasat în cadrul terminologiei „interne” (T₁). El este redactat de doi specialiști – membri ai Departamentului de Meteorologie și Hidrologie de la Facultatea de Geografie (Universitatea din București) – și se adresează unui public avizat, după cum afirmă chiar autorii în *Prefa* :

Adresat, în principal, meteorologilor și climatologilor, geografilor și environmentaliștilor mai mult sau mai puțin experimentați ori aflați în diferite stadii ale procesului formării, dicționarul de față nu trebuie să lipsească din fondul documentar de bază al niciunui *specialist* interesat în domeniul Pământului. (DMC 2003: VI; subl. n.)

La această precizare se adaugă informațiile relevante prezente în articolele înregistrate în DMC. În cadrul intrărilor terminografice inventariate, observăm oferirea unor delimitări precise, între diferite tipuri de precipitații, respectiv, între diverse tipuri de averse. Aceste delimitări au la bază o serie de criterii esențiale pentru un specialist, întrucât fac o referire lipsită de echivoc la realități extralingvistice precise. Acestea sunt, însă, inexistente în dicționarele generale (cf. (6), (12) și (13)), iar absența lor poate fi pusă pe seama complexității noțiunilor vehiculate cu ajutorul acelor criterii.

Pe lângă identificarea univocă a referentului avut în vedere, delimitările enunțate în cuprinsul definițiilor din DMC fac uz de alți termeni ori de alte sintagme terminologice, care nu sunt la îndemâna unui nespecialist. O ilustrare clară a acestei situații este regăsită în aceeași definiție a termenului **AVERS**, în care întâlnim sintagme specializate ale **TMt** precum „nori Cumulonimbus” sau „nori Cumulus cu mare dezvoltare verticală” (vezi *supra* (14)).

În cazul definirii altor componente din câmpul lexico-semantic al precipitațiilor, observăm că autorii DMC recurg la oferirea unor hiperonime diferite de **PRECIPITAȚIE**. Ca urmare, definițiile termenilor **LAPOVI** și **NINSOARE** conțin ca hiperonim structura **FENOMEN HIDROMETEOROLOGIC** (cf. (15)), respectiv, termenul specializat **HIDROMETEOR** (cf. (16)). Semnalăm, astfel, stabilirea unei relații de sinonimie între **PRECIPITAȚIE**, **FENOMEN HIDROMETEOROLOGIC** și **HIDROMETEOR** exclusiv la nivelul specializat al **TMt**:

- (15) *Lapovi (sleet; giboulée) Fenomen hidrometeorologic reprezentat prin căderea concomitentă a fulgilor de zăpadă și picăturilor de apă la temperaturi apropiate de 0°C. Compoziția ei mixtă se datorează topirii fulgilor de zăpadă care traversează straturile de aer cu temperaturi pozitive.* (DMC; subl. n.)
- (16) *Ninsoare (snowfall; chute de neige) Hidrometeor reprezentat printr-o precipitație sub formă de zăpadă.* (DMC; subl. n.)
- (17) *Hidrometeor (hydrometeor; hydrométéore) Forma pe care o îmbracă produsele de condensare (și sublimare) a vaporilor de apă, în atmosferă și pe suprafața terestră.* (DMC)

Demn de menționat este absența definiției termenului PLOAIE din DMC, în condițiile în care sunt definite mai multe tipuri de ploi. În cazul acestora din urmă, se constată, pe de o parte, că *definiendum*-ul este la forma de singular (cf. (18) PLOAIE DE ABATERE), dar și la cea de plural (cf. (19) PLOI ECHINOXIALE):

- (18) *Ploaie de abatere (driving rain on buildings; pluie chassée / drossée sur les bâtiments) Ploaie a cărei direcție de cădere a fost deviată, de către vânturile puternice, de la traiectoria verticală normală și interceptată de pereții clădirilor. (DMC)*
- (19) *Ploi echinoxiale (equinoctial rains; pluies équinoxiales) Ploi care se produc cu regularitate, în timpul sau imediat după momentele producerii echinocțiilor, în majoritatea regiunilor ecuatoriale. (DMC)*

Pe de altă parte, remarcăm că genul proximal este indicat prin intermediul termenului PLOAIE, devenit hiperonim. Este, a adăugăm, cu atât mai surprinzătoare absența unei definiții a unității terminologice PLOAIE din paginile unui dicționar specializat, care are ca particularitate esențială indicarea precisă a fiecărui termen meteorologic.

În ciuda acestui fapt, la o cercetare atentă, am identificat o sintagmă sinonimă, frecvent întâlnită în comunicarea cotidiană, anume PICURI DE PLOAIE:

- (20) *Picuri de ploaie (raindrops; gouttes de pluie) Picuri de apă al căror diametru este egal sau mai mare de 0,5 mm. (DMC 2003: 169; subl. n.)*

Din perspectiva analizei terminologice „externe” abordate aici, este interesant de urmărit felul în care elementele care formează câmpul lexico-semantic al precipitațiilor se regăsesc în textele de largă circulație. Pentru **TMT**, exemplele concrete de discurs adresat unui public larg sunt reprezentate, prin excelență, de către buletinele meteo difuzate prin intermediul mass-media. În această categorie sunt incluse situațiile asupra cărora ne vom referi în continuare, anume secvențe semnificative din rubricile meteo realizate de actorul Florin Busuioc la postul de televiziune privat Pro TV și din cele găzduite de meteorologul (prin urmare, de specialistul!) Romica Jurca la postul public TVR 1.

După cum remarcăm și cu altă ocazie (Grigore 2011: 265-266), rubricile cu tematică meteo transmise de televiziunile românești conțin multe dintre procedeele specifice vulgarizării științifice. Prezența acestora este justificată prin faptul că destinatarii unei rubrici de acest tip sunt telespectatorii, în majoritatea lor, neavizați în chestiuni meteorologice. Scopul principal pe care îl au în momentul în care vizionează un buletin meteo la TV nu este acela de a se familiariza cu noțiuni complicate din domeniul meteorologiei, precum ierarhii complicate sau definiții ale unor termeni mai mult sau mai puțin ușor de decodificat. În realitate, urmărirea unei rubrici meteo televizate este determinată de dorința acelor telespectatori de a afla valorile minime și maxime de temperatură, dar și fenomenele atmosferice care s-ar putea manifesta în următoarea zi în localitatea lor.

Deoarece informațiile dintr-un buletin meteo au ca sursă Administrația Națională de Meteorologie (A.N.M.), prezentatorilor le revine misiunea de a livra mesajul parvenit de la specialiști într-o manieră cât mai ușor de înțeles de un public format, în mare parte, din nespecialiști. Ca urmare, vor primi informațiile care se referă strict la starea vremii din intervalul imediat următor.

Pentru a se asigura că mesajul lor este corect decodat de către telespectatorii proveniți din diferite medii sociale, atât Florin Busuioc, cât și Romica Jurca apelează, în dese rânduri, la utilizarea hiponimică a hiperonimelor din paradigma lexico-semantică a precipitațiilor ori la explicitări (cf. (21) și (22)). Explicitările sunt înlesnite de formatul emisiunii, care pune la

dispozi ia prezentatorilor ecrane performante, unde, pe h r i de calitate, sunt proiectate din regia tehnic diferite informa ii. Aceste informa ii, cum ar fi mi carea norilor, aria de r spândire a precipita iilor, direc ia fronturilor atmosferice, regimul termic, valorile presiunii atmosferice etc., sunt menite s asigure o mai bun vizualizare semiotic a celor spuse de prezentatori:

- (21) *i mâine a tept m ninsori în majoritatea regiunilor. În Dobrogea vor fi i precipita ii sub form de ploaie sau de lapovi , pentru c temperatura este mai ridicat aici* [gest c tre ecran, unde este proiectat harta României i r spândirea precipita iilor; gestul vizeaz indicarea regiunii Dobrogei]. (V, 05.02.2012; subl. n.)
- (22) *Aspectul de mâine al vremii va r mâne frumos în rile centrale i de vest, în Peninsula Iberic , dar i în cea mai mare parte a Turciei [...]. În rest vor fi înnor ri i precipita ii sub form de ninsoare, iar în cele din apropierea M rii Adriatice, respectiv, în sudul Italiei, în Grecia, vor fi sub form de ploaie, abundente, cu vânt tare i în rafale, ceva mai sus de aceast zon* [gest c tre ecran, unde este proiectat harta Europei cu zonele care vor fi afectate de precipita ii; gestul are în vedere indicarea regiunilor geografice din nordul Greciei] *vor fi i lapovi e sau ninsori.* (M, 05.02.2012; subl. n.)

Preg tirea profesional a prezentatorului Romica Jurca d na tere, în discursul s u de vulgarizare tiin ific , unor diferen e considerabile fa de discursul lui Florin Busuioc. În desemnarea unui anumit fenomen meteo, în spe , cel denotat prin sintagma terminologic AVERS DE PLOAIE, Busuioc recurge exclusiv la hiperonimul AVERS (cf. (23)).

Spre deosebire de acesta, Romica Jurca utilizeaz , în varia ie liber , sintagma specializat AVERS DE PLOAIE cu termenul generic AVERS , iar din contextul mai larg se poate în elege c face trimitere la AVERSA DE PLOAIE (cf. (24)). Avem de a face, a adar, cu un caz de sinonimie contextual . De altfel, numai în discursul Romici Jurca, am identificat o alt structur caracteristic lexicului specializat al meteorologilor, anume AVERS DE NINSOARE (cf. (25)):

- (23) *Miercuri, c ldura va face ravagii în sud i în sud-est. Dup prânz, aversele s-ar putea s vin pe la munte i în zonele deluroase din sud, iar joi avem canicul în sud-est i [...]* *ploaie în sud-vestul rii i pe la munte.* (V, 09.08.2010; subl. n.)
- (24) *Averse i desc rc ri electrice ar putea fi prezente în zonele montane. În Cri ana i în Banat, dar i în Maramure , cerul va r mâne senin aproape toat ziua, la fel i în Câmpia Olteniei, pentru ca în zona de deal a Olteniei, dar i a Munteniei* [gest c tre ecran], *mâine dup -amiaz s fie înnor ri, îns numai izolat i averse de ploaie.* (M, 10.08.2010; subl. n.)
- (25) *Pe parcursul zilei de mâine, vremea va fi în general frumoas , cel pu în în zonele din interiorul arcului carpatic, de i spre dup -amiaz , în Transilvania, ar fi posibile unele înnor ri i* [gest c tre ecran], *ici-colo, averse de ninsoare. În Moldova, în Dobrogea, dar i la munte, ninsorile vor fi prezente pe arii ceva mai extinse, mai ales în a doua parte a zilei, dar toate slabe cantitativ.* (M, 07.03.2011; subl. n.)

În ciuda prezen ei acestor construc ii în discursul specialistului, suntem de p rere c nici AVERS DE PLOAIE, dup cum nici AVERS DE NINSOARE, nu genereaz ambiguit i ori confuzii, deoarece explica iile meteorologului i imaginile care ruleaz pe ecranul din apropierea sa au darul de a clarifica mesajul.

4. Concluzii

În încheierea cercetării noastre înscrise pe linia analizelor terminologice numite „externe”, vom enunța câteva concluzii referitoare la modalitățile lingvistice predilecte în studiul **terminologiei meteo**.

O primă observație privește absența marci diastratice în definițiile din DEX ale termenilor din paradigma termenului-pivot PRECIPITA IE, în condițiile în care lista de abrevieri a dicționarului amintit conține o marcă specifică (*Met.*). Pe de altă parte, în definițiile din DEXI ale termenilor din paradigma mai sus menționată, constatăm prezența marci diastratice (*meteor.*) în alternanță cu (*climat.*).

De asemenea, reținem că multe inconsecvențe din definițiile prezente în DEX sau în DEXI sunt corectate în cuprinsul intrărilor din DMC (vezi, în acest sens, definițiile termenului AVERS în fiecare dintre cele trei lucrări lexicografice sau terminografice consultate).

Raportarea permanentă la dicționarele de uz general (DEX sau DEXI), dar și la *Dicționarul de meteorologie și climatologie* dă seama de faptul că un rol major pentru **TMt** este de inut de relații semantice precum câmpurile lexico-semantice, hiponimia și sinonimia. În aceeași ordine de idei, subliniem existența unei serii sinonimice specializate (PRECIPITA IE – HIDROMETEOR – FENOMEN HIDROMETEOROLOGIC), serie sinonimică identificată numai în paginile dicționarului specializat.

Cu referire la buletinele meteo televizate, notăm folosirea, în special, a hiperonimelor ca hiponime, însoțite de oferirea unor explicații. În plan lingvistic, toate acestea constituie niște practici frecvente ale vulgarizării științifice. Indiferent de pregătirea profesională a prezentatorilor, ei sunt obligați să apeleze la aceste procedee, pentru a fi înțeleși de publicul larg cărui ei se adresează.

SURSE

- DMC 2003 = *Dicționar de meteorologie și climatologie*. Conducătorii lucrării: Sterie Ciulache, Nicoleta Ionac, București, Editura Ars Docendi, 2003.
- DEX 1998 = *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. Conducătorii lucrării: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- DEXI 2007 = *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Coordonatorul lucrării: Eugenia Dima, Chișinău, Editura Arc Gușivăș, 2007.
- M = *Meteo TVR 1*, principalul buletin meteorologic al zilei, transmis de postul public TVR 1, prezentat de meteorologul Romica Jurca; diferite ediții.
- V = *Vremea Pro TV*, principalul buletin meteorologic al zilei, transmis de postul privat Pro TV, prezentat și realizat de actorul Florin Busuioc; diferite ediții.

BIBLIOGRAFIE

- Bidu-Vrăncău, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mi care. De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București.
- Bidu-Vrăncău, Angela (coord.), 2010, *Terminologie și terminologii*, București, Editura Universității din București.
- Dimitrescu, Florica, 1995, „Observații asupra structurii buletinelor meteorologice”, în Dimitrescu, Florica, 1995, *Dinamica lexicului românesc – ieri și azi*, Cluj-Napoca, Editura Clusium – Logos, p. 201-206.
- Grigore, Andreea-Victoria, 2011, „Variația discursivă în terminologia meteo”, în Rodica Zafiu, Camelia Ureanu, Helga Bogdan Oprea (eds.), 2011, *Limba română : ipostaze ale variației lingvistice*. vol. I, București, Editura Universității din București, p. 259-267.

Museanu, Elena, 2010, „Terminologia economică”, în Bidu-Vrăncescu (coord.), 2010, p. 141-155.

LINGUISTIC MEANS IN THE ANALYSIS OF TERMINOLOGY. APPLICATIONS TO THE
TERMINOLOGY OF METEOROLOGY

(Abstract)

The aim of this paper is to examine the linguistic means used in the analysis of meteorological terminology, being thus included among the so-called external terminological studies. Our research underlines the importance held by the paradigmatic and syntagmatic analyses in dealing with one of the most significant paradigms in meteorological terminology, i.e. the paradigm of precipitations. Consequently, further attention is given to the close analysis of definitions in both general and specialised dictionaries, as well as to various instances taken from weather reports broadcast by two Romanian television channels.